

МАМЛЕКЕТТИК ТИЛДИ ОКУТУУНУН УСУЛДАРЫ ЖАНА КӨЙГӨЙЛҮҮ МАСЕЛЕЛЕРИ.

Иманалиевна Майрам Айтбековна, М. Рыскулбеков атындагы Кыргыз экономикалык университети, Экономика жана сервис колледжинин окутуучусу, Бишкек, Манас көчөсү 119, email: imanalieva.majram@bk.ru

Өмүркулوف Ильяс Абдыкамилович, М. Рыскулбеков атындагы Кыргыз экономикалык университети, Экономика жана сервис колледжинин окутуучусу, Бишкек, Манас көчөсү 119,

Аннотация: Аталган макалада кыргыз тилин окутуунун технолологиясын жаңыртуунун негизги милдеттеринин бири окуу жайларда кыргыз тили жана адабияты предметин окутуу ишин мазмундук жактан жаңылоо менен, бүгүнкү күндүн талабына ылайык инновациялык методдорду практикалоо, улуттук жана дүйнөлүк баалуулуктарга таянуу менен окутуу-тарбиялоо ишин жогорку деңгээлге көтөрүү жөнүндө сөз козголот. Бул жерде тилди окутууга тиешелүү окутуу материалдарды өркүндөтүү менен бирге өз эне тилинин тилдик каражаттарын колдонуу менен баарлашууну, маектешүүнү, кеп ишмердүүлүгүн, чечендик өнөрдү жалпы адамзаттык маданий – этникалык деңгээлге көтөрүү максаты турат.

Негизги сөздөр: милдет, дүйнөлүк баалуулуктар, ишмердүүлүк, чечедик, этникалык, колдоо, коммуникативдик-практикалык, кайталангыс, жаңылануу.

МЕТОДЫ И ПРОБЛЕМЫ ОБУЧЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОМУ ЯЗЫКУ.

Иманалиевна Майрам Айтбековна, Кыргызский экономический университет им. М.Рыскулбекова, преподаватель Колледжа экономики и сервиса, Бишкек, Манаса 113, email: imanalieva.majram@bk.ru

Омуркулوف Ильяс Абдыкамилович, Кыргызский экономический университет им. М.Рыскулбекова, преподаватель Колледжа экономики и сервиса, Бишкек, Манаса 113,

Аннотация: В данной статье рассматривается одна из основных задач обновления технологии обучения кыргызскому языку, актуализация преподавания кыргызского языка и литературы в школах, практическое применение инновационных методик в соответствии с современными требованиями, повышение уровня образования, основанного на национальных и мировых ценностях. Цель состоит в том, чтобы улучшить учебные материалы, связанные с обучением языку, а также поднять искусство общения, беседы, публичных выступлений, ораторского искусства до универсального культурного и этнического уровня с использованием языковых инструментов родного языка.

Ключевые слова: долг, мировые ценности, деятельность, риторика, этнический, поддержка, коммуникативно-практический, уникальный, инновационный.

METHODS AND PROBLEMS OF TEACHING THE STATE LANGUAGE.

Imanalievna Mayram Aitbekovna, Lecturer, Kyrgyz Economic University named after M. Ryskulbekov College of Economics and Service, Bishkek, Manas avenue 113, email: imanalieva.majram@bk.ru

Omurkulov Ilyas Abdykamilovich, Lecturer, Kyrgyz Economic University named after M. Ryskulbekov College of Economics and Service, Bishkek, Manas avenue 113,

Annotation: This article examines one of the main tasks of updating the technology of teaching the Kyrgyz language, updating the teaching of the Kyrgyz language and literature in schools, the practical application of innovative methods in accordance with modern requirements, improving the level of education based on national and world values. The aim is to improve teaching materials related to language teaching, as well as to raise the art of communication, conversation, public speaking, oratory to a universal cultural and ethnic level using the language tools of the mother tongue.

Keywords: debt, world values, activity, rhetoric, ethnic, support, communicative-practical, unique, innovative.

Кыргыз тили эң байыркы Алтай доорунан жаңы Кыргыз дооруна чейинки укмуштуудай коогаландуу, драмалуу жана жанжалдуу жолду басып келген тил. Буга залкар окумуштуулар К.К. Юдахин менен Н.А. Баскаковдун жана Б.М. Юнусалиев менен Э.Т. Тентишевдин фундаменталдуу илимий изилдөөлөрү жана өзөктүү көз караштары күбө.

Жаратылыш канчалык бай болсо, биочөйрө канчалык түркүн түстүү болсо, тилдин лексикалык кору ошончолук мол, күчтүү, образдуу касиетке жана ядролук энергияга ээ болот экен. Дал ушундай дөөлөткө, нарк-насилге ээ болгон кыргыз тилинин мамлекеттик денгээлде толук колдонулбай жаткандыгы, аны менен сыймыктануу сезиминин тайыздыгы албетте өкүндүрөт.[5]

Окумуштуулар тил пикир алышуунун эле куралы эмес, ал ой жүгүртүүнүн, таанып-билүүнүн, адамды ар тараптан калыптандыруунун жана өнүктүрүүнүн куралы экенин айтып келишкен. Кыргыз тилин окутуу бул баарынан мурда кыргыз жаштарына өзүн-өзү таанытуунун сабагы. Башкача айтканда кыргыз элинин тарыхы, дүйнө таанымы, көркөм адабияты, диний түшүнүгү, жалпы эле улуттук дөөлөттөрү тилде чагылдырылып, сакталып, тил аркылуу муундан-муунга берилип келген.

Албетте Кыргыз Республикасында жашап жаткан баардык этностордун тилдерин сактоо жана өнүктүрүү менен Кыргызстан элинин биримдигин чындоонун маанилүү фактору катары мамлекеттик тилди толук жана кеңири колдонууну камсыз кылган натыйжалуу тил саясатын куруу: эне тилин, мамлекеттик, расмий эл аралык тилдерди эркин билген кыргызстандыктардын көп кырдуу жаңы муунун өстүрүүгө өбөлгө түзөөрү шексиз. [1]

Мамлекеттик тилде билим берүүгө, тарбиялоого артыкчылыктуу маани берүү аркылуу багыттар жана адистиктер боюнча мамлекеттик тилде окуу-методикалык комплекстерди иштеп чыгууну дагы тездетүү жана басып чыгаруу, бул багыттагы эпкиндрүү иштерге адеп-ахлактык жана материалдык колдоолорду көрсөтүү корлорун (фондун) түзүү учурдун өктөм талабы болуп калууда.[3]

Мамлекеттик тилди окутуунун технологиясын жаңыртуу бул – кыргыз тилинин лексикалык байлыгын, аларды колдонуу үчүн зарыл болгон грамматикалык түзүлүшүн, сөздүн тике, кыйыр, өтмө маанилерин, омоним, синоним, антонимдерди, орфографиялык, пунктуациялык эрежелерди, синтаксистик конструкцияларды, фонетикалык өзгөчөлүктөрдү оозеки, жазуу байланышуу кебинде, кеп ишмердүүлүгүндө орундуу, туура колдонууга көнүктүрүүнү максат кылып коет. Ата-бабалардан бери кылымдар бою сакталып келген макал-лакаптан баштап, улуу «Манас» эпосуна чейинки маданий мурастардагы тил байлыкты, көркөм сөз берметтерин сактоого, байытууга машыктырат. Кыргыз тили менен бирдикте кыргыз адабиятынын, манастануу сабактарынын орто жана жогорку окуу жайларында окутулушу Кыргызстанда жашаган бардык элдердин ортосундагы достуктун, биримдиктин карым-катнаш, социалдашуунун каражаты катары улуттук жана жалпы адамзаттык баалуулуктарды камтуу менен кыргыз тилинин кайталангыс асыл сапаттарын ачып берүү болуп саналат.[7]

XX кылымдын 80-жылдары педагогикалык лексикондо «инновация» -деген түшүнүктү (адегенде журналисттер, андан кийин ар кандай кесип ээлери) колдоно баштады. Ал өлкөдө пайда боло баштаган кайра жаралуу мезгилине таандык. «Инновация» (англ.тилинен келген сөз «жаңылануу» «өзгөрүү» дегенди билдирет) педагогикалык системада илимдин,

техниканын жаңы жетишкендиктерин, жаңы технологияны колдонуу менен окуу-тарбия процессинин жаңылануусуна жетишүү б.а. натыйжалуу, эффективдүү кайра жаралуу процессин түзүү дегенди билдирет. Ал эми метод б.а. ыкма – педагогикалык категория катары өтүлө турган материалды кандай ыкма менен натыйжалуу окутуп, үйрөтүүнүн жолдорун көрсөтөт. Азыркы учурдун талабына ылайык салттык айтып берүү, көрсөтмөлүүлүк, практикалык методдор менен катар жаңы компьютердик, программалык, интерактивдүү ар кыл ыкмалары колдонулуп келүүдө. [2]

Учурда билим берүү системасында мамлекеттик тилди өнүктүрүү жолдору болуп төмөнкүлөр аныкталды:

- Мамлекеттик тилди үйрөтүүдө тилди өздөштүрүүнү баскычтарга (башталгыч, орто, жогорку) бөлүп окутуу;
- Мамлекеттик тилди үйрөтүүдөгү болгон толук кандуу мотивациянын негизинин грамматикалык максаттары;
- Мамлекеттик тилди үйрөтүүдө билим берүү системасынын ар бир баскычында билим алуучулардын жаш өзгөчөлүктөрүн эске алып, аларга тиешелүү болгон ыкмаларды колдонуп үйрөтүүдө жөнөкөйдөн татаал деңгээлге өткөрүп окутуу;
- Мекиепке чейинки бала бакчалар, мектеп, мектептен кийинки кесиптик орто, жогорку окуу жайларда мамлекеттик тил боюнча алган билимине коюлган талаптар;
- Мамлекеттик тилди үйрөнүүдөгү методологиялык багыттар;
- Негизги окуу дисциплиналары боюнча мамлекеттик тилдеги окуу-усулдук адабияттарды конкурстук негизде түзүү жана басып чыгаруу зарылчылыгы;
- Окуу-усулдук комплекстерди түзүү, ошондой эле орто, жогорку кесиптик окуу жайларынын филологиялык эмес адистиктери үчүн мамлекеттик тилде базалык атайын адабияттарды которууну уюштуруу жана аларды конкурстук негизде чыгаруу зарылчылыгы;
- Мамлекеттик тилдеги баардык иштелмелерди интернет порталына жайгаштыруу аркылуу мамлекеттик тилде аралыктан окутуунун формасын киргизүү үчүн шарттарды түзүү;
- Мамлекеттик тилде электрондук китептерди даярдоого шарттарды түзүп берүү;
- Билим берүү мекемелеринде мамлекеттик тилде жетектөөнү уюштуруу, иш кагаздарынын мамлекеттик тилде болушун талап кылуу; [4]
- Орто, жогорку кесиптик окуу жайларынын баардык тармактар боюнча билим алган студенттеринин кыргыз тили жана адабиятынан Мамлекеттик сынак тапшыруусу киргизүү;
- Мамлекеттик тилди үйрөнүүгө болгон жалпы талаптарды иштеп чыгуу сыяктуу иштерди так аткарсак мамлекеттик тилге болгон көз караш, ага болгон жарандардын мамилеси да өзгөрөт деп терең ишеним артып келебиз.

Колдонулган адабияттар

1. «Педагогический мастерство и педагогические технологии» Байкова Л.А., Гребенкина Л.К. -М.:Пед.об-во России, 2001.
2. «Современные образовательные технологии» Селовко Г.К. -М.:Народное образование, 1998.
3. Педагогический словарь Коджасирова Г.М., Коджасиров А.Ю.-М.:Академия,2000.
4. Библ. журнал «Директор школы» Обучающие технологии в познавательности школьников Коротаева Е.В. 2003. №2.
5. Дыйканов К. Кыргыз тилинин тарыхынан: Жогорку окуу жайлары үчүн. – Ф.: Мектеп, 1980.
6. Исмаилов А.У. Кыргыз тилин экинчи тил катары окутууда жаңы технологияларды колдонуунун методикалык негиздери / А.У. Исмаилов // Известия Кыргызского государственного технического университета им. И.Раззакова. 2017. №1-2(41). Б. 160-165
7. Айтбаева Н.Б., Дуйшенкулова Д.Ш. Официально- деловая речь в практическом курсе

Известия КГТУ им. И.Раззакова 56/2020

кыргызского языка для русскоязычных студентов/ Н.Б. Айтбаева, Д.Ш. Дуйшенкулова//
Известия Кыргызского государственного технического университета им. И.Раззакова. №2
(38). 2016. С.164-170.